

**Вилков С. В.**

*Голова Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури,  
кандидат юридичних наук, заслужений юрист України*

## **ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ (ДОСВІД ВКДКА)**

З початком повномасштабної військової агресії Російської Федерації в Україні було введено воєнний стан [1], що ускладнило можливість виконання завдань органами адвокатського самоврядування, зокрема, кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями адвокатури та змусило шукати шляхи забезпечення їх діяльності в рамках існуючих норм профільного закону [2].

Конституційна гарантія права кожного на професійну правничу допомогу (ст. 59 Основного Закону [3]), на відміну від деяких інших прав громадян, в умовах війни не була звужена.

Відповідно, актуальними залишилися завдання забезпечення високого професійного рівня адвокатів, дотримання ними Правил адвокатської етики та дисциплінарної відповідальності у разі їх порушення.

Визначення рівня фахової підготовленості осіб, які виявили намір отримати право на заняття адвокатською діяльністю, вирішення питань щодо дисциплінарної відповідальності адвокатів є метою роботи кваліфікаційно-дисциплінарних комісій регіонів. Скарги на їхні рішення, дії чи бездіяльність розглядає відповідно Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури.

Основною формою роботи цих квазісудових (в частині дисциплінарної процедури) органів є засідання, організація і проведення яких після 24 лютого 2022 року були суттєво ускладнені. Проблема стосувалася не тільки тих територій, де велися активні бойові дії або були тимчасово окуповані, але й регіонів, що знаходилися далеко від лінії зіткнення. Адже, на відміну від інших органів адвокатського самоврядування (рад адвокатів регіонів, РАУ), кваліфікаційно-дисциплінарні комісії зобов'язані не тільки забезпечити кворум при ухваленні рішень, але й забезпечити дотримання права усіх громадян, які за законом можуть брати участь у засіданнях та в межах відповідних процедур наділені правами. Йдеться про осіб, що виявили намір отримати право на заняття адвокатською діяльністю, адвокатів, щодо неналежної поведінки яких були подані скарги, та власне самих скаржників.

Робота Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури була суттєво утруднена – зібрати в одному місці достатню для кворуму кількість членів ВКДКА не уявляється можливим і до сьогодні. Нагадаємо, відповідно до ст. 52 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» до складу Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури входять тридцять членів (по одному представнику від кожного регіону), а також

голова і два заступники, які обираються з'їздом адвокатів України. Засідання Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури вважається правомочним, якщо на ньому присутні більше половини від загальної кількості (шістнадцять) членів комісії. Так само й учасники процедур позбавлені можливості прибути до Києва чи іншого міста, яке за звичайних умов визначалося місцем проведення чергового засідання ВКДКА.

При цьому Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» опосередковано, але достатньо суворо, визначає «графіки» роботи комісій. Це зумовлено, зокрема, встановленими строками:

- адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності протягом року з дня вчинення дисциплінарного проступку (ч. 2 ст. 35);
- дисциплінарна справа стосовно адвоката розглядається дисциплінарною палатою кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури протягом тридцяти днів з дня її порушення (ч. 1 ст. 40);
- Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури забезпечує розгляд скарги на рішення у дисциплінарній справі протягом тридцяти днів з дня одержання матеріалів дисциплінарної справи (ч. 2 ст. 42).

Додатково, для додержання цих строків рішеннями РАУ було закріплено щомісячне проведення засідань.

З урахуванням викладеного, а також зважаючи на неможливість своєчасного внесення законодавчих змін, у березні 2022 року постало питання пошуку рішень для оптимізації кваліфікаційних і дисциплінарних процедур на рівні Ради адвокатів України із одночасним дотриманням усіх вимог Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Найбільш очевидним вбачалося запровадження дистанційних (у режимі відеоконференції) засідань комісій. Водночас, для реалізації цього варіанту через стандартне програмне забезпечення (Zoom, Microsoft Teams, Skype тощо) існували правові перешкоди, пов'язані із необхідністю: а) забезпечення таємниці нарадчої кімнати при ухваленні рішень у дисциплінарних справах, а також б) збереження адвокатської таємниці. Тому у ВКДКА було знайдено та реалізовано таке технічне рішення, яке дозволяє організовувати закриту відеоконференцію всередині її відкритої частини. При цьому програмне забезпечення, а також уся поточна інформація зберігається на захищеному від стороннього доступу сервері.

Після узгодження технічного рішення онлайн-засідань із вимогами законодавства, було напрацьовано відповідні зміни до Регламенту ВКДКА [4], Регламенту КДКА регіону [5] та Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність [6].

Результатом роботи стало ухвалення на засіданні РАУ рішення, яким уможливили проведення дистанційних засідань, прописавши процедуру як для членів органів адвокатського самоврядування, так і для учасників справ.

Так, зокрема, встановили, що учасники (адвокат, стосовно якого

порушено дисциплінарну справу, та особа, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката) у разі наявності технічної можливості мають право взяти участь у засіданні дистанційно – у режимі відеоконференції. За два дні до початку засідання вони повинні повідомити комісію про своє бажання, направивши на адресу електронної пошти документи, що підтверджують особу учасника, та, у разі наявності, особу представника, а також документи, що підтверджують повноваження такого представника. Такі документи повинні бути підписані за допомогою електронного цифрового підпису.

Окремо закріпили, що членам комісій категорично забороняється здійснювати аудіо- чи відеофіксацію « нарадчої кімнати ». Дії щодо здійснення аудіо- чи відеофіксації « нарадчої кімнати » та/або розголошення таємниці « нарадчої кімнати » є дисциплінарним проступком, а саме грубим одноразовим порушенням правил адвокатської етики, що підриває авторитет адвокатури України, та є підставою для позбавлення члена органу адвокатського самоврядування права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України.

Пізніше в рамках роботи ВКДКА окремо було організовано та проведено кілька навчальних заходів, в ході яких членів комісії ознайомили з основними правилами роботи на онлайн-платформі, а також напрацювали необхідні навички.

Крім того, оскільки на час підготовки та ухвалення рішення поштової служби працювали із значними перебоями, дисциплінарну процедуру було цифровізовано:

- встановлено можливість повідомлення сторін про засідання лише на сайті;
- запроваджено листування між комісіями, а також подання сторонами окремих документів в електронному вигляді з використанням електронного цифрового підпису.

Також удосконалили розгляд ВКДКА скарг на рішення КДКА регіону про порушення дисциплінарної справи, про відмову в порушенні дисциплінарної справи; скарг на дії чи бездіяльність КДКА регіону; клопотання адвоката про вжиття заходів забезпечення розгляду скарги у ВКДКА.

Було визначено, що розгляд відбувається на засіданні ВКДКА без участі сторін. Сторони за даними категоріями скарг лише повідомляються про розгляд їх скарг шляхом розміщення інформації на офіційному сайті ВКДКА.

Зробити це в частині перегляду рішень про порушення дисциплінарної справи дозволяла правова позиція Верховного Суду [8], згідно з якою такі рішення містять лише попередні висновки щодо наявності в діях адвоката ознак дисциплінарного проступку та не встановлюють фактів вчинення конкретного проступку. Порушення дисциплінарної справи свідчить лише про те, що викладені у скарзі обставини потребують більш ретельного

дослідження задля подальшого підтвердження або спростування певних юридичних фактів. Таке рішення не відповідає критерію юридичної значимості, не створює для адвоката жодних правових наслідків у вигляді виникнення, зміни або припинення його прав та не породжує для нього будь-яких обов'язків, оскільки правові наслідки може створювати виключно рішення, прийняте за результатами розгляду дисциплінарної справи.

Такі технічні та організаційні заходи у своїй сукупності дозволили не лише відновити у найкоротший термін роботу кваліфікаційно-дисциплінарних органів адвокатури та оптимізувати процедури їх роботи, але й забезпечити суттєву економію витрат. Таким чином, напрацьована практика цілком може використовуватися і у подальшому після припинення воєнного стану.

### ***Список використаної літератури:***

1. Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
3. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
4. Регламент Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, затверджений рішенням Ради адвокатів України від 04-05.07.2014 № 78 (з наступними змінами та доповненнями) // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr078871-14>
5. Регламент кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону, затверджений рішенням Ради адвокатів України від 17.12.2013 № 268 (з наступними змінами та доповненнями) // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr268418-13>
6. Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, затверджене рішенням Ради адвокатів України від 30.08.2014 № 120, із змінами // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr120871-14>
7. Рішення Ради адвокатів України від 25.03.2022 № 34 «Про внесення змін та доповнень до Регламенту ВКДКА, Регламенту КДКА регіону та Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність» // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0034871-22>
8. Постанова Касаційного адміністративного суду Верховного Суду від 24.06.2020 у справі № 815/1830/18 // URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90029760>